

ВИЗНАЧЕННЯ ФІТОТОКСИЧНОСТІ ҐРУНТУ ТЕХНОГЕННО НАВАНТАЖЕНОГО РЕГІОНУ

О.С. Звєгінцева¹, І.О. Комарова²

1 – студентка природничого факультету

2 – асистент кафедри ботаніки та екології

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»

Вступ. За останні роки людство зробило великий крок вперед у розвитку екосистеми, землеробства й цивілізації. Зараз можливо стимулювати ріст рослин, вести боротьбу зі шкідниками й бур'янами, виводити нові сорти гібридів. Та поряд із цим актуальною є проблема забруднення навколишнього середовища, оскільки накопичення хімічних елементів в повітрі, воді і ґрунтах постійно збільшується.

Важкі метали є найнебезпечнішими серед усього комплексу забруднюючих речовин. Вони характеризуються низькою міграційною активністю в ґрунтах, добре депонуються, акумулюються у поверхневому шарі. До едафотів зазначені полотанти потрапляють з викидами підприємств і транспорту, стічними водами, відходами промисловості, побутовим сміттям, мінеральними добривами і пестицидами. Накопичуючись в ґрунті у великих кількостях, важкі метали здатні змінювати його

біологічні властивості: знижується загальна чисельність мікроорганізмів, звужується їх видовий склад, змінюється структура мікробіоценозів та інше.

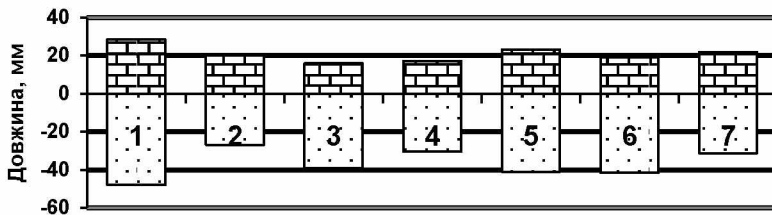
Метою роботи було визначити фітотоксичність ґрунтів міста Кривий Ріг за допомогою рослинної тест-системи.

Об'єкт та методи дослідження. Об'єктами досліджень було обрано ґрунти чотирьох районів м. Кривий Ріг (Інгулецький, Жовтневий, Довгинцівський та Дзержинський райони). У межах Інгулецького району закладено моніторингову ділянку поблизу південної станції аерації (№ 1); у межах Жовтневого – територія скверу ім. Рязанкіна в районі Кресу (№ 2) та поблизу гранітного кар'єру (№ 3); у межах Довгинцівського – поблизу готелю «Дружба» (№ 4) та в межах Дзержинського – територія скверів біля Георгіївської дзвіниці (№ 5) та на залізничній станції «Червона» (№ 6). Контроль був закладений в межах села Олександрівки на відстані понад 50 км від промислових об'єктів.

Відбір проб та їх підготовка здійснювалися за методиками у відповідності до вимог державних стандартів. Зразки ґрунтів відбирали з глибини 0-20 см [2].

Лабораторні дослідження проводили в трьох повторюваностях. Оцінку фітотоксичності проводили за методикою «Ростовий тест». Як тест об'єкт використовували озиму пшеницю (*Triticum aestivum*) яку пророщували на ґрунтових водних витяжках [1]. Отримані результати опрацьовували математично з використанням методів традиційної статистики. Також нами розраховувався фітотоксичний ефект (ФЕ, %).

Результати та їх обговорення. За результатами проведених досліджень встановлено, що показник довжини підземної частини тест-рослини в контролі коливається в межах від 31 до 64 мм та має середнє значення $48,09 \pm 4,48$ мм. Ґрунти міста Кривого Рогу характеризуються різноманітними значеннями фітотоксичності. Для зразків ґрунту № 2 – середнє значення $39,08 \pm 5,76$; № 3 – $32,76 \pm 6,87$ – має місце пригнічення, в той час, для зразків ґрунту № 1 – $42,45 \pm 6,70$; № 4 – $41,11 \pm 5,67$; № 5 – $41,63 \pm 3,88$; № 6 – $41,91 \pm 5,26$ – виявлено стимуляцію показника (рис.).

Дослідні ділянки

□ Підземна частина □ Надземна частина

Рис. Співвідношення довжини підземної до надземної частини (*Triticum aestivum*)

1 - контроль; 2 - ділянка поблизу південної станції аерації; 3 - територія скверу ім. Рязанкіна в районі Кресу; 4 - територія поблизу гранітного кар'єру; 5 - ділянка поблизу готелю «Дружба»; 6 - територія скверів біля Георгіївської дзвіниці; 7 - територія на залізничній станції «Червона».

Встановлено, що довжина надземної частини тест-рослини контролю знаходиться в межах 12 мм – 44 мм при середньому значенні $28,64 \pm 3,91$ мм. Необхідно відмітити незначну різницю із контролем у зразку № 4 – середнє значення $23,24 \pm 4,52$ та у зразку № 6 – $21,94 \pm 4,67$ і в № 1 – $20,18 \pm 3,82$. Пригнічення розвитку надземної частини індикаторної рослини спостерігалось у зразку № 2 – $16,05 \pm 4,09$ та № 3 – $17,24 \pm 3,95$ та у зразку № 5 – $19,11 \pm 4,63$. Відповідно сучасним уявленням, важливим індикатором нормального росту та розвитку рослини є показник співвідношення довжини підземної до надземної частини. Нами встановлено, що даний критерій має значення: мінімальне – 1,77 у зразку ґрунту № 4, максимальне – 2,43 у зразку № 2. (рис.).

За результатами проведених досліджень розрахували фітотоксичний ефект (ФЕ, %): найвище значення 31,87 встановлено для зразка № 3, найнижче значення 11,73 для зразку № 1.

Висновки. Проведений аналіз отриманих результатів дозволив нам зробити наступні: ґрунти Жовтневого району характеризуються значним рівнем фітотоксичності, що проявляється у пригніченні морфологічних показників тест-рослини. При цьому, найбільш фітотоксичними виявились зразки ґрунту, які відібрані поблизу гранітного кар'єру.

Для покращення екологічного стану ґрунтів та зменшення їх фітотоксичної активності необхідно розробити та впровадити комплекс природоохоронних заходів.

Список використаної літератури

1. МР 2.2.12–141–2007. Обстеження та районування території за ступенем впливу антропогенних чинників на стан об'єктів довкілля з використанням цитогенетичних методів / [С. А. Риженко, А.І. Горова, Т. В. Скворцова та ін.]. – К.: Головне базове видавництво МОЗ України ДП “Центр інформаційних технологій”, 2007. – 35 с.
2. Практикум по почвознавченню / Под ред. И. С. Кауричева. - М.: Агропромиздат, 1986. - 246 с.